Några ord om industristatistikens värdeangifningar

Author(s): K. Key-Åberg

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 14, häft 5 (1912), pp. 206-210

Published by: Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437320>

Accessed: 27-06-2016 03:01 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://about.jstor.org/terms>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

The Scandinavian Journal of Economics, Wiley are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*

Några ord om industristatistikens värdeangifningar.

Af K. Key-Åberg.

Föredrag vid Statistiska föreningens sammanträde d. 3 maj 1912.

I sista häftet af Ekonomisk tidskrift har en författare riktat ett anfall på Statistiska kommitténs betänkande rörande industristatistiken, särskildt de delar däraf, som afse angifvandet af värdena. Anfallet inledes med några omdömen om »den förmodade författaren» till ifrågavarande kommittéutredning, hvilken författare, såvidt man öfverhufvud i fråga om kommittéarbete är berättigad att hänföra detta till någon viss auktor, är jag.

Dessa omdömen om min person och verksamhet hafva lämnat mig fullständigt oberörd.

Jag vill heller icke här i egentlig mening bemöta kritikerns funderingar och beräkningsförslag, som hufvudsakligen röra sig omkring industriens »*nettoproduktionsvärde*», hvarom kommittébetänkandet *icke* innehåller ett enda ord. Själfva ordet är icke ens nämnt i betänkandet. Kritikerns resonemanger därom må gärna för mig äga allt det värde, de möjligen äga kunna.

Jag vill däremot söka gifva en något fylligare framställning än som lämpligen lät sig inpassa i kommittébetänkandet, af tillverkningarnas *bruttovärde* och *produktionsvärdet*, hvilket sistnämnda, såsom jag hoppas af det följande må tydligt framgå, långt ifrån är detsamma som kritikerns »*nettoproduktionsvärde*», ehuru han ogeneradt sätter likhetstecken dem emellan (sid. 174). Och jag hoppas äfven, att denna min framställning, huru kortfattad jag än för tillfället, med hänsyn till det senare, oss utlofvade föredraget om Norrland, ser mig nödsakad att göra den, må ådagalägga, att kommittébetänkandets koncisa anvisningar i ämnet äro fullt riktiga.

I de nuvarande berättelserna om fabriker och handtverk angifvas, såsom de flesta här närvarande säkerligen hafva sig bekant, för hvarje redovisad fabriksvara dess handelsvärde på platsen. Produkter, som genomgå flere olika grader af bearbetning upptagas efter hvarje ny process till sitt fulla försäljningsvärde. Detta redovisningssystem medför, att *otaliga dubbelräkningar*, tillsammans representerande hundratals millioner kronor, uppstå vid summering af samtliga fabriksklassers uppgifna värden och att summan

sålunda icke ens tillnärmelsevis kan sägas utvisa varornas verkliga sammanlagda handelsvärde. För att få fram detta sistnämnda är det naturligtvis nödvändigt att alla dubbelräkningar undanscaffas, hvilket emellertid möter hart när oöfverstigliga hinder. Det var detta förhållande, jag under min tjänstgöring i kommerskollegii näringsstatistiska afdelning för snart ett tiotal år sedan ansåg angeläget att framhålla i ett antal uppsatser, bland hvilka särskildt märkas ett par i Ekonomisk tidskrift (årg. 1899 och 1904), för att motarbета och förebygga misstydingar af industriberättelsernas slutsiffror rörande tillverkningarnas värde, misstydingar, som oupphörligen framkommo äfven från håll, som kunde väntas vara väl initierade i ämnet. Huru och på hvad sätt redovisningssystemet borde reformeras, vidrörde jag i dessa mina inlägg aldrig, väl inseende problemets såväl teoretiska som praktiska svårigheter och att min dåvarande tjänsteställning förnämligast förpliktigade mig till att göra det bästa jag kunde af berättelserna under det af vederbörande myndigheter föreskrifna systemet. Då jag hade äran att blifva inkallad i *statistiska kommittén*, fick jag emellertid ett gynnsamt tillfälle att på allvar taga itu med problemet. Lyckan gjorde, att *då* ett antal efter moderna principer anlagda industriundersökningar blifvit utförda i utlandet, såsom i Ungern och Rumänien, och att frågoformulären till den stora produktionsundersökningen för år 1908 i England voro tillgängliga. Dessutom hade den tyska vetenskapen lämnat en i mina ögon i det hela tillfredsställande lösning af problemets teoretiska sida.

För att komma ämnet in på lifvet, tillåter jag mig nu först framlägga en schematiserad *utgifts- och inkomsttablå*, upprättad i öfverensstämmelse med svensk lagstiftning, för en sådan industriell anläggning, som ett skattepliktigt maltdrycksbryggeri, hvars tillverkningar äro allmänt kända. Bryggerirörelsen antages hafva gått med vinst.

Utgifter:

1. Förbrukade råvaror för själfva dryckerna (malt, humle, jäst, vatten, sockerkulör)
2. Förbrukade tillbehör (glas, kork, etiketter etc.)
3. Bränsle, lys- och maskinoljor o. d.
4. Aflöningar
5. Räntor å för rörelsen upplånadt kapital
6. Öfriga driftkostnader (stall o. hyror för arbetslokaler, reparationer m. m.)
7. Utskylder, utom krono-
8. Tillverkningsskatt

S:a 200,000

Inkomster:

Sålda varor	220,000
	S:a 220,000

*

9. Behållning	20,000 kr.
10. Afgår ev. afskrifningar	2,000 kr.
11. Beskattningsbar vinst	18,000 kr
12. Kronoutskylder	540 »
13. Nettovinst	17,460 kr.
5 % å eget kapital, återstoden företagsvinst.	

När nu ifrågavarande bryggeri till näringsstatistiken redovisar sin årstillsverkning efter försäljningspris, är det af tablån klart — om man nämligen förutsätter, att tillsverkningen under året sammanfaller med försäljningen eller att in- och utgående lager täcka hvarandra — att värdet 220,000 kr. i sig innesluter såväl de förbrukade råvarornas och halffabrikatens värde som det egna förädlingsarbetets värdeinsats, inkl. skatter och vinst. Det är ett rent *bruttovärde*, hvilket gifvetvis bör redovisas i industriberättelserna, om ock mera detaljeradt än hittills, så att exempelvis tillsverkningskatten, som dyrkar upp varupriset på ett konstladt sätt och som åtminstone delvis restitueras vid export, särskildt specificeras. I varornas försäljningsvärde ingår, såsom af tablån synes, en hel del varor, som äfven, såvidt de äro framalstrade *inom landet*, till sitt försäljningsvärde redovisas från andra i industriberättelserna upptagna fabriksklasser, såsom *malt* från mälterierna, *glas* från glasbruken, *kork* från korkfabrikerna, *etiketter* från litografiska anstalterna etc. Svenska stenkol och svensk torf, som tilläfväntyr användts till bränsle, redovisas äfven från stenkolsgrufvorna och torffabrikerna o. s. v. Man finner häraf, huru den påpekade myckna dubbelräkningen af värden uppkommer.

Man skulle tycka att dessa dubbelräkningar skäligen lätt skulle kunna elimineras, om hvarje fabrik uppgåfve värdet af i dess tillsverkningar ingående varor, som framställt af någon annan fabriksklass inom riket och desslikes uppgåfve de af fabriken själf framalstrade och förbrukade mellanprodukternas värde. Men dessa uppgifter kunna i regel icke lämnas. Råvaror och halffabrikat flyta ej sällan öfver i hvarandra och ofta känna fabrikanterna icke själfva, om de förbrukade varorna äro af svenskt eller utländskt ursprung. Detta sista i mycket till följd af mellanhandhandel. Frågan om varornas ursprung har heller icke upptagits vid den stora engelska industriundersökningen liksom ej heller i motsvarande undersökningar i Amerikas förenta stater, Kanada och Rumänien.

Ställd inför de svårigheter, som möta en eliminering af dubbelvärdena, förordade Statistiska kommittén, att vid sidan af de årliga industriberättelserna, hvilka efter samma system som hittills äfven framdeles borde redovisa fabriksvarornas försäljningsvärden, borde utföras speciella serie-

undersökningar, bland hvilkas hufvudändamål skulle vara att utforska *produktionsvärdet* inom olika industrigrenar. Produktionsvärdet är en öfversättning af det tyska ordet Produktionswert, hvarmed man förstår det industriella förädlingsarbetets egen värdeinsats eller den värdeförhöjning, som den industriella behandlingen gifver åt dess bearbetningsmaterial. Innan denna distinktion gjordes, användes både af mig och andra ordet produktionsvärde i samma betydelse, som *produkternas* värde, men bör ordet ej numera användas i denna betydelse.

Produktionsvärdet framkommer enligt de tyska utredningarna och de nämnda moderna industriundersökningarnas förfaringssätt, om man från de vid en fabrik framställda produkternas försäljningsvärde, ökad med värdet af hjälparbeten och reparationer åt främmande, afdrager värdet af alla använda råvaror och af andra framställda, vid fabriken tillgodogjorda fabrikat (inkl. fraktkostnader), samt under produktionsprocessen af andra utförda hjälparbeten. Frådragas skola däremot *icke* löner, bränsle och andra förnödenheter för fabriksdriften, hyror för arbetslokaler m. m. Hvad bränslet och andra förnödenheter för fabriksdriften (såsom lys- och maskinoljor, remmar, skrifmaterialier etc.) beträffar, är det emellertid, till undvikande af att dubbelräkningar insmyga vid *hopsummering* af de olika fabrikenas produktionsvärden, af nöden att tillse att för de grufvor och anläggningar, där framställning af dylika fabriksförnödenheter bedrifves, den del af dessa arbetsställens *egna* produktionsvärden, som afse till den öfriga *inhemska* industrien levererade varor, elimineras.

Elektrisk kraft behandlas på enahanda sätt vid summering af produktionsvärdena.

Värdena å olika slags bränsle, å lys- och maskinoljor och andra förnödenheter liksom hyresbeloppet för hyrd drifkraft böra specifikt angifvas från hvarje redovisningsställe och vid den statistiska bearbetningen föras i åtskilda kolumner, allt i ändamål bland annat att instänga möjligen oundvikliga dubbelräkningar inom bestämda gränser. Af någon afsevärd betydelse böra dessa dubbelräkningar dock icke kunna blifva.

Återgår jag till min utgiftstablå för bryggeriet, skulle enligt detta recept alla posterna på utgiftssidan utom n:r 1 och 2 tillsammans konstituera produktionsvärdet. Det på anfördt sätt framkomna produktionsvärdet utgör uppenbarligen icke en sammanläggning af de verkliga *tillverkningskostnaderna*, dit exempelvis vinst och utskylder icke kunna räknas. De verkliga tillverkningskostnaderna liksom de intjänta nettovinsterna äro af naturliga skäl en mycket ömtålig punkt i den industriella hushållningen,

och föga utsikter torde förefinnas att någonsin få dem tillfredsställande utredda för industrien i dess helhet. Detta hindrar dock icke, att man kan sträfvä åt hållet genom att årligen efterfråga beloppen af till förvaltnings- och arbetspersonalen utbetalda löner specificerade så vidt möjligt, hvad särskildt arbetarepersonalen angår, för män och kvinnor, äfvensom det förbrukade bränslets slag, kvantitet och värde, upplysningar som erbjuda stort intresse äfven ur andra synpunkter än produktionsstatistikens. Likaledes torde man i de planerade speciella serieundersökningarna, såsom nu sker i kommerskollegii sprit- och maltdrycksutredning och förut ägt rum i samma verks utredning om tobaksindustrien, kunna inlåta sig på vinst- och förluststatistik till den kraft och verkan detta hafva kan.

Skilnaden mellan summan af de olika fabriksklassernas *produktionsvärden* och summan af deras tillverkningars försäljningsvärden (inkl. hjälparbeten) består däri, att i den förra summan icke förekomma några, åtminstone i stort afsevärda dubbelräkningar, men däremot till otalig mängd och af stor betydighet i den senare, hvarjämte i den senare summan ingår, men i den förra *icke* ingår:

- 1) värdet af *förbrukade råvaror*, inhemska eller importerade,
- 2) *importerade halffabrikat*, samt
- 3) *utländska hjälparbeten*.

Härmed har jag i korthet redogjort för min uppgift i kväll och vill endast tillägga, att för att nå ett så godt resultat som möjligt med de planerade industriella serieundersökningarna, som påtagligen blifva af en svårartad och invecklad natur, är det nödvändigt att anlita sakkunniga industri- och handelsidkares råd och medverkan, särskildt vid frågeformulärens upprättande. Måhända skall det visa sig utförbart att här i vårt upplysta land med dess sedan gammalt invanda näringsstatistik genom ifrågavarande undersökningar klargöra de industriella förhållandena vida noggrannare och bättre än jag med utlandets exempel för ögonen vågat hoppas.